

DEJINY ETICKÉHO MYSLENIA NA SLOVENSKU III.

Katedra etiky Inštitútu filozofie a etiky FF PU v Prešove zorganizovala v dňoch 9. – 10. mája 2012 medzinárodnú konferenciu *Dejiny etického myslenia na Slovensku III (19. – 20. storočie)*. Zúčastnili sa na nej nielen domáci, ale aj zahraniční odborníci z Poľska a Českej republiky. Program konferencie tvorilo niekoľko monotematických blokov: vývoj etického myslenia na Slovensku; reflexie etiky a morálky v slovenskej literatúre; sociálne, politické a kultúrne kontexty etického myslenia na Slovensku; etické myslenie v Európe a vo svete v 19. storočí a v prvej polovici 20. storočia.

Úvodné slovo patrilo Vasilovi Gluchmanovi (FF PU Prešov), ktorý sa v príspevku *Slovenské etické myslenie 19. storočia a prvej polovice 20. storočia*, nadväzujúc na Svätopluka Štúra, pokúsil skúmať, do akej miery v slovenskom etickom myslení daného obdobia bola nosnou témou snaha o uskutočnenie humanitného ideálu v podobe rozumnosti a spravodlivosti a do akej miery náboženstvo a jeho morálka boli jadrom celého tohto snaženia, pričom humanitný ideál bol len prostriedkom alebo formou realizácie, prípadne naplnenia cieľov obsiahnutých v náboženskej morálke. Skúmaniu národnej identity ako etického problému doby 19. storočia a prvej polovice 20. storočia v rámci slovenského, stredoeurópskeho a európskeho priestoru sa venovala Viera Bilasová (FF PU Prešov). Dospela k záveru, že zápasom slovenského národa za slobodu, vlastnú štátnosť a demokraciu sa aj Slovensko stalo subjektom európskeho étosu, ktorého sila a životaschopnosť bola tvrdo preverovaná a skúšaná v ďalších etapách vývoja spoločnosti. Petr Jemelka (MU Brno, ČR) v úvodnom vystúpení analyzoval a porovnával názory Jonáša Záborského a Jána Maliarika týkajúce sa vzťahu človeka k zvieratám. Dospel k záveru, že zatiaľ čo u Maliarika skutočne išlo o utópiu, Záborský formuloval stanoviská aktuálne i v dnešnej dobe, s ktorými pracuje súčasná environmentálna etika, resp. etika zvierat.

V sekcii zaoberajúcej sa vývojom etického myslenia na Slovensku Wendy Drozenová (AV ČR Praha) prezentovala tému *Masarykova etika a jej vzťah k sociálnej otázke*. Pripomenula Masarykovo zakotvenie v stredoeurópskej kultúre, jeho orientáciu na západoeurópsky pozitívizmus (A. Comte, J. S. Mill) a niektoré ďalšie vplyvy. Zaoberala sa aj východiskami Masarykovej etiky. Podľa autorky mala práca *Otázka sociální* vo svojej dobe v niektorých ohľadoch priekopnícky význam. Masaryk pri kritike marxizmu rozvíjal a objasňoval svoje vlastné predstavy o sociálnom a demokratickom štáte, založenom na morálnych požiadavkách a realizovanom cestou reforiem. *Názory Samuela Štefana Osuského na vojnu. (Problémy ľudskej dôstojnosti a humánnosti)* – tak znel názov príspevku Bibiany Kahánkovej (FF PU Prešov). Základné noetické a metafyzické východiská intuitívneho realizmu N. O. Losského predstavila Zlatica Plašienková (FF UK Bratislava). V príspevku *Východiská a základné problémy etickej koncepcie N. O. Losského* (Losskij pôsobil v štyridsiatych rokoch 20. storočia aj na Slovensku) poukázala na základné problémy jeho axiologicko-etickej koncepcie, zvlášť na interpretáciu jednoty mravnosti a plurality morálok, otázku dobra, hodnôt a slobody.

V sekcii venovanej vzťahom literatúry, etiky a morálky sa Viera Žemberová (FF PU Prešov) v príspevku *Formovanie národného a morálneho myslenia v slovenskej literatúre na prelome storočí (medzi literárnym romantizmom a literárnym realizmom)* sústredila na dominantné podnety v 19. storočí a na začiatku 20. storočia, ktoré sa odvíjali od formovania národnej identity nástrojmi umenia a literatúry a pod vplyvom spoločenských zmien vymedzovali morálnu doktrínu modernej slovenskej spoločnosti. *Etické aspekty v literárnej tvorbe*

S. B. Hroboňa bol názov príspevku, ktorý prezentovala Lenka Bohunická (FiF UK Bratislava) a v ktorom reflektovala Hroboňovu interpretáciu kresťanských hodnôt v jeho literárnej tvorbe.

Analýze diel P. O. Hviezdoslava a M. Rázusa sa venoval Lukáš Švaňa (FF PU Prešov) v príspevku *Etická reflexia vojny v tvorbe P. O. Hviezdoslava a M. Rázusa*. Cieľom bolo podať komplexnejší obraz súdobých názorov na vojnu. Gabriela Platková Olejárová (FF PU Prešov) prezentovala príspevok *E. M. Šoltésová: Moje deti. Nad „zápiskami“ ženy – matky (nielen) o výchove detí*. Na literárne dielo nahliadla cez etický rámec a pokúsila sa vyjadriť i analyzovať Šoltésovej etické reflexie. V prezentácii *Analýza Vámošovej koncepcie človeka v diele Atómy Boha* zdôrazňovala Alexandra Smatanová (FF PU Prešov), že Gejza Vámoš patrí k tým postavám v dejinách slovenského myslenia, ktoré nepriamo, ale o to výraznejšie ovplyvňovali morálnu optiku človeka danej doby.

Problematike širších kontextov etického myslenia na Slovensku daného obdobia sa venovala Marta Gluchmanová (FVT TU Prešov), ktorá poukázala na postavenie učiteľa na Slovensku v 19. storočí až do 1. polovice 20. storočia v prezentácii *Učiteľ, etické a morálne aspekty vzdelávania na Slovensku v 19. storočí a v 1. polovici 20. storočia*. Sociálno-etické a mravoučné názory tolstojovca Dušana Makovického a ich vplyv na formovanie kultúrneho, spoločenského a politického života na území (nielen) dnešného Slovenska skúmala Adela Lešková-Blahová (FF PU Prešov). Júlia Klembarová (FF PU Prešov) sa zaoberala etickým a výchovným odkazom v živote a diele I. Háľka. Cieľom príspevku Martiny Gogovej (FF PU Prešov) *Štefan Hatala a jeho reflexia spoločnosti, kultúry a ekonómie* bolo poukázať na pokrokové myšlienky Štefana Hatalu o spoločnosti, kultúre, hospodárstve a sociálnej etike v prvej polovici dvadsiateho storočia.

V sekcii venovanej komparáciám, resp. vývoju etiky v Európe a vo svete vystúpil František Mihina (FF PU Prešov), ktorý sa v príspevku *Ch. S. Peirce – Ars Ethica* zaoberal témou lásky (agapé) v diele amerického pragmatistu Ch. S. Peircea. V tejto sekcii prezentovali svoje príspevky aj kolegovia z Poľska skúmajúci vývoj etického myslenia v Európe a v Poľsku v období prvej polovice 20. storočia. Grzybek Grzegorz a Anna Brabacka-Sikora (Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszow) venovali pozornosť vymedzeniu osoby v etických názoroch Henryho Bergsona. Urszula Gruca-Miąsik (Uniwersytet Rzeszowski, Rzeszow) v príspevku *Etické aspekty vybraných ideí Janusza Korczaka (1878 – 1942)* poukázala na morálnu autoritu „otca sirôt“ a etickú dimenziu myšlienok vytvorenú samotným autorom. Jakub Synowiec (UPJPII Kraków) sa zaoberal analýzou a hodnotením etickej argumentácie v rámci novej rétoriky a novej dialektiky.

Úspešný priebeh tejto medzinárodnej konferencie dopĺňala aj podnetná a zaujímavá diskusia. Cieľom konferencie bola zároveň komparácia a hodnotenie stavu a úrovne etického myslenia na Slovensku, a to jednak v kontexte dobových interpretácií, jednak z pohľadu súčasného poznania a hodnotenia stavu a úrovne vývoja etického myslenia – či už v strednej Európe, alebo v Európe vôbec.

Marta Gluchmanová